

รายงานผลการวิจัย

เรื่อง

ทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุของนักเรียนที่ศึกษาอยู่
ในโรงเรียนมัธยมศึกษาหลัก ในเขตพัฒนาพื้นที่
ชายฝั่งทะเลตะวันออก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุจินดา ม่วงมี*
M.A. (Adult Ed.)

ความเป็นมา

สภาพการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปตามความเปลี่ยนแปลงของศาสตร์และเทคโนโลยีด้านต่างๆ ซึ่งมีความเจริญรุดหน้าไปมาก ความก้าวหน้าของศาสตร์สาขาต่างๆ นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่นำชีวิตของคนรุ่นใหม่ไปสู่ความที่ “มี” ในสิ่งที่ไม่เคยมี ความสะดวกสบายที่คนรุ่นเก่าคิดไม่ถึงหรือไม่ก็เป็นเพียงแค่ “ฝัน” ไว้ ความจริงดังกล่าวสามารถสะท้อนให้เห็นได้ในหลายๆ เรื่อง เช่น ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และการแพทย์ ทำให้สังคมของเราสามารถเอาชนะความทุกข์ยาก โรคภัยไข้เจ็บหรือโรคระบาดในสมัยก่อนซึ่งเป็นปัญหามากได้ ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแขนงต่างๆ รวมทั้งการบริการสาธารณสุขที่ดีขึ้น ทำให้อายุขัยเมื่อแรกเกิดของคนไทยสูงขึ้นจากเดิม 58 ปี สำหรับประชากรชาย และ 63.8 ปี สำหรับ

ประชากรหญิงระหว่างปีสำรวจ พ.ศ.2517-2519 (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2535 : 4) เป็น 65.8 ปี และ 70.5 ปี ตามลำดับในระหว่างปี พ.ศ.2533 - 2538 (กองวางแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2534) นั้นหมายความว่า ในสังคมของเรามีประชากรที่มีอายุมาก (60 ปี) หรือคนแก่ หรือผู้สูงอายุ หรือผู้สูงวัยเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ การคาดประมาณประชากรของประเทศไทยภายใต้ข้อสมมติฐานภาวะเจริญพันธุ์ระดับกลางโดยคณะทำงานคาดประมาณจำนวนประชากรภายใต้คณะอนุกรรมการนโยบายและแผนประชากรก็แสดงให้เห็นว่าจำนวนประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทยจะเพิ่มจำนวนขึ้นเป็นเท่าตัวภายในระยะเวลา 20-25 ปีข้างหน้า โดยคาดการณ์จากจำนวนประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 3,087,000 คน (ร้อยละ 5.8 ของประชากรทั้งหมด) เมื่อปี

* ภาควิชาการศึกษาานอกระบบ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

พ.ศ.2530 จะมีจำนวน 5,130,000 คน (ร้อยละ 7.8 ของประชากรทั้งหมด) ในปี พ.ศ.2545 และในปี พ.ศ.2555 จำนวนผู้สูงอายุจะมีเพิ่มขึ้นเป็น 7,104,000 คน (ร้อยละ 9.9 ของประชากรไทยทั้งหมด) และสิ่งที่ท้าทายคนรุ่นใหม่ทั้งในส่วนของภาครัฐและเอกชนก็คือ ทำอย่างไรคนในสังคมไทย รวมถึงผู้สูงอายุจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างทั่วถึงท่ามกลางสิ่งที่มีมากขึ้น เร็วขึ้น และสะดวกสบายขึ้น

แต่การเปลี่ยนแปลงทางศาสตร์และเทคโนโลยีในมุมมองหนึ่งเราพอใจ ชื่นชม และนำมาใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตนั้นทำให้เกิดกระแสการเปลี่ยนแปลงอื่นๆ ซึ่งอาจมิใช่เป็นเรื่องที่น่าชื่นชมเสมอไป การย้ายถิ่นฐานของคนมีมากขึ้นทั้งเพื่อการศึกษาหรือการทำงานท่า สภาพของครอบครัวไทยได้เปลี่ยนไปจากเดิมซึ่งเป็นครอบครัวใหญ่ที่มีสมาชิกอยู่ด้วยกันหลายคน หลายรุ่นตั้งแต่ปู่ย่าตายายจนถึงลูกหลานและเหลนมาเป็นครอบครัวเล็กๆ (Nuclear family) ที่อยู่ห่างไกลกัน ผลของการเปลี่ยนแปลงนี้อาจเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้สูงอายุมีสภาพการดำเนินชีวิตไม่อบอุ่นมั่นคงดังเช่นแต่ก่อน นอกจากนั้นการเปลี่ยนแปลงของสังคมยังทำให้วิธีการดำเนินชีวิตของคนโดยรวมๆ ในสังคมเปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินชีวิตส่งผลกระทบถึงคุณภาพชีวิตของคนวัยต่างๆ ซึ่งไม่เฉพาะในผู้สูงอายุเท่านั้น แต่รวมถึงคนวัยหนุ่มสาวและวัยกลางคนอีกด้วย บนพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลงนั้นดูเหมือนว่า

ทัศนคติหรือความรู้สึกนึกคิดของคนวัยต่างๆ ที่มีต่อผู้สูงอายุจะเปลี่ยนแปลงไปด้วย ผู้สูงอายุซึ่งแต่ก่อนถูกมองออกมาในทางบวกจึงได้รับการดูแลให้ความอบอุ่นด้วยดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากลูกหลาน ญาติมิตร แต่พอสังคมเปลี่ยนไปครอบครัวใหญ่ได้กลายมาเป็นครอบครัวเล็กๆ กระจัดกระจายออกไปอยู่ในที่ต่างๆ ทัศนคติของคนหนุ่มสาวซึ่งแต่เดิมเป็นไปในทางบวกตอนนี้อาจเปลี่ยนไป ซึ่งสังเกตได้จากการที่ปัจจุบันผู้สูงอายุจะมีปัญหามากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาทางสังคมและจิตวิทยา ทำให้เราศึกษาว่าปัจจุบันทัศนคติของคนรุ่นหลังโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่มีต่อผู้สูงอายุนั้นเป็นอย่างไร เพราะพฤติกรรมที่คนเราแสดงออกนั้นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากทัศนคติที่มีต่อสิ่งนั้น หากจากการศึกษาพบว่าเด็กและเยาวชนมี ทัศนคติที่ไม่ดีในส่วนตัวและมากนักอ ยเพียงใดต่อผู้สูงอายุจะได้หาทางแก้ไขกันต่อไป ในอันที่จะช่วยทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในสภาพสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาทัศนคติของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่มีต่อผู้สูงอายุ

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง (จำนวน 1,440 คน) เป็นนักเรียนที่ศึกษาอยู่ระหว่างชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ที่โรงเรียนมัธยมหลัก 3 จังหวัด ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ได้แก่

ชลบุรี ฉะเชิงเทรา และระยอง ชั้นละ 80 คน (ชาย 40 คน หญิง 40 คน) โดยอาศัยวิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม จากจำนวนห้องเรียนของแต่ละระดับชั้น และสุ่มแบบรายบุคคลตามเลขประจำตัวของนักเรียนในแต่ละกลุ่มที่สุ่มได้ ดังนั้น ในแต่ละจังหวัดจึงมีกลุ่มตัวอย่างจำนวนจังหวัดละ 480 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้สำหรับเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม "The Aging Semantic Differential-ASD" ของ Rosencranz and McNevin (1969) แปลเป็นภาษาไทย และให้คณะผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบการแปล คำถามมีทั้งหมด 32 ข้อ มีตัวเลขให้เลือกตอบระหว่าง 1-7 (ภาคผนวก)

วิธีการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยเดินทางไปนัดหมายกลุ่มตัวอย่าง และเก็บข้อมูลตามโรงเรียนต่างๆ ด้วยตนเอง ช่วงของการเก็บข้อมูลทั้งหมดใช้เวลา 3 สัปดาห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของทัศนคติ แยกตามรายข้อของกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งหมด แยกตามเพศชาย-หญิง แยกตามระดับชั้นเรียนรวมชาย-หญิง แยกตามระดับชั้นและเพศ

2. หาความแตกต่างในทัศนคติเป็นรายข้อระหว่างเพศ (ชาย-หญิง) โดยใช้ t-test และ

ระหว่างชั้นเรียน (ม.1-2-3-4-5-6) โดยใช้ ONE WAY ANOVA และ L.S.D. (Least Significant Difference)

สรุปผลการวิจัย

ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ในการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า โดยรวมแล้วกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นวัยรุ่น และมีภูมิฐานะหรือศึกษาอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็น "เมือง" มีทัศนคติต่อผู้สูงอายุที่เอื้อเอียงไปในทางบวกเพียงเล็กน้อย ซึ่งจะสามารถสังเกตได้จากกราฟ 1 และค่าเฉลี่ยโดยรวมทุกข้อ ($\bar{X}=3.49$) ดังที่ปรากฏในตาราง 4 เมื่อพิจารณารายข้อจะพบว่าทัศนคติที่เป็นไปในทางบวกมากที่สุด ได้แก่ การที่ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มี "ความเป็นมิตร" ($\bar{X} = 2.28$) และเป็นบุคคลที่ "เชื่อถือได้" ($\bar{X} = 2.40$) ไม่มีทัศนคติในข้อใดที่เป็นทัศนคติแบบ "สุดขั้ว" (extreme) ซึ่งเป็นไปในทำนองเดียวกันกับผลการวิจัยของแมคแคน (McCann, S. 1993) และโคเฮน (Cohen, G., 1993) ซึ่งเป็นการศึกษาในคนต่างวัยและต่างวัฒนธรรม แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าผลการวิจัยครั้งนี้ไม่สามารถเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงในทัศนคติของคนหนุ่มสาวในกระแสการเปลี่ยนแปลงทางศาสตร์และเทคโนโลยีในสังคมไทย ดังกล่าวในตอนต้นแล้วนั้นเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติของพวกเขาต่อผู้สูงอายุหรือไม่อย่างไร แต่ก็อาจเปรียบเทียบได้ในเชิงปรัชญาว่า อันเนื่องมาจากการอยู่แยกกันเป็นครอบครัวเล็กๆ คน

หนุ่ม - สาว มีโอกาสได้สัมผัสกับผู้สูงอายุน้อยลง อาจทำให้ทัศนคติของพวกเขามีความเป็นไปในทางบวกลดน้อยลง ข้อเปรียบเทียบนี้ทั้งได้รับและไม่ได้รับการสนับสนุนจากรายงานการวิจัยในต่างประเทศ ในส่วนที่สนับสนุน ได้แก่ การวิจัยของเมอร์ฟิธเชล และคณะ (Murphy - Russell, S. et al. 1986) ที่ให้ข้อสรุปอย่างหนึ่งว่าวิธีการสร้างทัศนคติในทางบวกอย่างหนึ่ง คือ การให้คนได้สัมผัสกับผู้สูงอายุโดยตรง และงานวิจัยของอัลเลน และคณะ (Allen, S. et al., 1986) ที่พบว่าทัศนคติของเด็กปัญญาเลิศที่ศึกษาเป็นไปในทางบวกมากขึ้นเมื่อให้เด็กกลุ่มดังกล่าวได้สัมผัสกับผู้สูงอายุบ่อยๆ และจากการศึกษาในกลุ่มนักศึกษาหญิงซินนอต (Sinnott, 1983) พบว่ายิ่งนักศึกษาได้สัมผัสกับผู้สูงอายุมาก นักศึกษาจะมีทัศนคติในทางบวกต่อผู้สูงอายุมาก มากไปกว่านี้ฟิลเมอร์ (Filmer, H.T., 1983) ซึ่งได้ศึกษาในเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5-6 ยังมีข้อมูลชี้ให้เห็นว่าการไม่ได้สัมผัสกับผู้สูงอายุทำให้เด็กนักเรียนสร้างภาพในทางลบและมีความรู้สึกอึดอัดกับผู้สูงอายุ นอกจากนั้นอดัม (Adams, J.E., 1992) ซึ่งศึกษากลุ่มเด็กชั้นเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 มีหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าการที่กลุ่มตัวอย่างได้เยี่ยมสถานดูแลผู้สูงอายุทำให้ทัศนคติของเด็กมีความเป็นบวกเพิ่มขึ้น ลดความเชื่อในทางไม่ดีต่อผู้สูงอายุลง ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวไม่พบในกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้ไปเยี่ยมสถานที่ดังกล่าว และจากการศึกษา

ของ โคเฮน (Cohen, G., 1993) ก็พบในทำนองคล้ายกันว่าเด็กผู้หญิงที่สัมผัสกับผู้สูงอายุบ้างแต่ไม่มากเกินไป สร้างทัศนคติในทางบวกต่อผู้สูงอายุ ในทางตรงข้ามมีงานวิจัยบางชิ้นที่ไม่สนับสนุนแนวคิดดังกล่าวข้างต้น เพราะมีหลักฐานว่าการได้สัมผัสกับผู้สูงอายุก่อให้เกิดทัศนคติในทางลบ เช่น การศึกษาของบราเรน (Braren, K. 1988) ซึ่งมีข้อมูลที่ชี้ให้เห็นว่าเด็กที่มีผู้สูงอายุอยู่ที่บ้านที่พวกเขาอาศัยอยู่มีทัศนคติในทางลบต่อผู้สูงอายุมากที่สุดเมื่อเทียบกับเด็กที่ไม่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ร่วมกันในบ้าน และจากการศึกษาในกลุ่มนักศึกษาพยาบาล โดย โอเกิลสบี (Oglesby, R., 1993) พบว่าความประสงค์ที่จะออกไปทำงานกับผู้สูงอายุของพวกเขาลดลงจากร้อยละ 66 (ก่อนออกไปฝึกงานกับผู้สูงอายุ) เหลือร้อยละ 36 (ภายหลังการออกไปฝึกงานแล้ว) แต่ก็น่าคิดว่าการลดลงของความประสงค์หรือความตั้งใจที่จะทำงานกับผู้สูงอายุนั้นเกี่ยวข้องกับทัศนคติหรือเพียงเห็นความยากลำบาก หรือการได้รับประสบการณ์ที่ไม่ดีในขณะที่ออกฝึกงาน

ถ้าแม้ว่าการเปรียบเทียบในเชิงปรัชญานี้มีความเป็นเหตุและผลอยู่บ้าง กล่าวคือ จากการที่ผลของการที่ครอบครัวไทยเปลี่ยนจากครอบครัวใหญ่มาเป็นครอบครัวเล็กๆ ที่กระจัดกระจายอยู่ห่างกันบวกกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในด้านอื่นๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อทัศนคติและการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุซึ่งเคยดีมีความอบอุ่นมากมาเหลือเพียงทัศนคติที่เป็นไปในทางบวก

“เล็กน้อย” ซึ่งพบในการวิจัยครั้งนั้นนั้นอาจยังไม่สายเกินไปที่สังคมของเราจะหาทางปรับเปลี่ยนเสริมสร้างทัศนคติของคนหนุ่มสาวต่อผู้สูงอายุให้เป็นไปในทางบวกมากขึ้น โดยใช้โปรแกรมและกิจกรรมต่างๆ มีงานวิจัยหลายชิ้นที่สนับสนุนแนวคิดดังกล่าว เช่น เวอร์ท (Wirth, C., 1989) และซีเบิร์ต (Siebert, B., 1993) มีข้อมูลที่แสดงให้เห็นคล้ายกันว่าภายหลังจากได้เข้าร่วมกิจกรรม (เกมสมมติ) แล้วทำให้ทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อผู้สูงอายุเป็นไปในทางบวกมากขึ้น อัดัม (Adams, J.E., 1992) พบว่าเพียงการจัดโปรแกรมให้กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาไปเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุที่สถานดูแลผู้สูงอายุสามารถเปลี่ยนทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างให้เป็นไปในทางบวกมากขึ้น ในทำนองเดียวกัน กลาสและนอต (Glass, J.C. and Knot, E., 1982) พบว่าภายหลังให้กลุ่มตัวอย่างร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับธรรมชาติของการมีอายุ ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติต่อผู้สูงอายุดีขึ้น นอกจากนั้นฮาสติงส์ (Hastings, K.L., 1992) ยังพบอีกว่าการให้กลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมโปรแกรมเกี่ยวกับการมีอายุและสัมผัสกับผู้สูงอายุ 8 สัปดาห์ นอกจากจะก่อให้เกิดทัศนคติในทางบวกต่อผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นแล้วยังเห็นว่าประสบการณ์และความเชี่ยวชาญของผู้สูงอายุน่าจะนำมาใช้เป็นแหล่งทรัพยากรในชุมชนได้เป็นอย่างดี ด้วยผลการค้นพบดังกล่าวจึงเกิดข้อเสนอแนะและการวิจัยอื่นๆ ขึ้นอีก ซึ่งการวิจัยทั้งหลายสนับสนุนแนวคิดที่น่าจะมีโครงการ

กิจกรรมหรือโปรแกรม สำหรับคนหนุ่มสาวเพื่อ “เรียกกลับ” หรือ “เสริมสร้าง” ทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุ เพราะการเรียนรู้การสอนเกี่ยวกับการมีอายุและผู้สูงอายุในเด็กและคนหนุ่มสาวมีความสัมพันธ์กับทัศนคติและการปฏิบัติที่ดีต่อผู้สูงอายุ (Kiyak, H. et al., 1982, Filmer, H.T., 1983, Braren, K., 1988 และ Lindencrona, C., 1989) มากไปกว่านั้นแมคควายร์ (McGuire, S., 1986) ยังเสนอว่าการเรียนการสอนเกี่ยวกับการมีอายุและผู้สูงอายุควรมีตั้งแตระดับชั้นอนุบาล-อุดมศึกษา และสุดท้ายมาร์คสตรอม (Markstrom, M.E., 1992) ยังเสนอว่าในหมู่นักศึกษาพยาบาลควรต้องมีการตรวจสอบทัศนคติอยู่อย่างต่อเนื่อง ถ้าหากพบว่าทัศนคติมีแนวโน้มว่าจะเอนเอียงไปในทางลบเมื่อไร ในกระบวนการเตรียมพยาบาลออกไปประกอบอาชีพจะได้หาแนวทางแก้ไข จัดโปรแกรมหรือโครงการเพื่อเรียกกลับหรือเสริมสร้างทัศนคติของผู้ที่จะต้องไปประกอบอาชีพ มีบทบาทหน้าที่ที่จะต้องดูแลผู้สูงอายุ

ทัศนคติในทางลบมากที่สุดของนักเรียนชายมีค่าเฉลี่ยที่ 5.40 คือ “ความเป็นผู้นุรักษ์นิยม” ในขณะที่ทัศนคติในทางลบมากที่สุดในกลุ่มนักเรียนหญิงมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.50 คือ เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มี “ความโบราณ” ถึงแม้ว่าทัศนคติในทางลบทั้ง 2 ข้อ จะมีใช้ข้อเดียวกัน แต่ก็มีความคล้ายคลึงกันอยู่มาก สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นอย่างหนึ่งว่ากลุ่มตัวอย่าง นิยมหรือยึดเกาะหรือพอใจอยู่กับสภาพสังคมยุคใหม่ แนวคิด

หรือข้อแนะนำแบบเดิมๆ “ของผู้ใหญ่” อาจไม่ได้รับการต้อนรับหรือยอมรับมากนัก

ในการวิจัยครั้งนี้ค่าเฉลี่ยรวมทัศนคติของชายและหญิงที่มีต่อผู้สูงอายุมีค่า 3.55 และ 3.42 ตามลำดับ ซึ่งความแตกต่างนี้มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 การค้นพบครั้งนี้เป็นการค้นพบที่คล้ายกับการค้นพบของเซฟเพอร์ดี และเออร์วิน (Shepherd, M. and Erwin G., 1983) ที่พบว่านักศึกษาหญิงระดับปริญญาตรีวิชาเอกเภสัชศาสตร์มีทัศนคติค่อนข้างไปทางบวกมากกว่านักศึกษาชาย

การที่เด็กนักเรียนต่างวัย (ต่างระดับชั้น) มีทัศนคติต่อผู้สูงอายุแตกต่างกันในวัยช้อจำนวนหลายข้อ (ตาราง 6) ส่อให้เห็นว่าทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุมีความหลากหลาย ไม่มีแบบฉบับที่แน่นอน ซึ่งข้อมูลที่เก็บได้ในครั้งนี้เป็นไปในทำนองเดียวกันกับการศึกษาของราเคสกี และคณะ (Rakouski, W. et al., 1982) ที่ได้ศึกษาในกลุ่มนักศึกษาทันตภิบาล แต่ไม่คล้ายกับผลการวิจัยของฟิลเมอร์ (Filmer, H.T., 1983) ที่พบว่าความเชื่อ ความรู้สึกนึกคิด ซึ่งส่อให้เห็นถึงทัศนคติของเด็กค่อนข้างจะเป็นแบบฉบับเดียวกัน (ไม่แตกต่างกัน) โดยมีแนวโน้มไปในทางบวกเล็กน้อย

เมื่อพิจารณาทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุโดยแยกตามเพศและกลุ่มอายุ จะเห็นว่าเด็กนักเรียนหญิงระดับมัธยมต้นมีทัศนคติในทางบวกต่อผู้สูงอายุมากกว่าเด็กนักเรียนชาย ที่ระดับ 0.05 ยกเว้นนักเรียนชายในชั้นมัธยมศึกษา

ปีที่ 2 ทั้งนี้อาจเกี่ยวข้องกับประสบการณ์และปริมาณของเวลาที่เด็กนักเรียนใช้กับผู้สูงอายุ ซึ่งยังไม่เป็นที่เห็นพ้องต้องกันในการวิจัยก่อนหน้านี้ว่าปริมาณของเวลาหรือการสัมผัสกับผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับทัศนคติอย่างไร แต่เป็นข้อค้นพบในการวิจัยครั้งก่อนๆ ว่าทัศนคติขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง ในขณะที่นักวิจัยบางราย (Wirth, C., 1989) เห็นว่าทัศนคติไม่มีความสัมพันธ์กับภูมิหลังทางสังคมหรือการได้สัมผัสกับผู้สูงอายุมาก่อน แต่ก็มีรายงานการวิจัยอีกหลายชิ้นที่มีข้อมูลที่ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของทัศนคติกับตัวแปรอื่นๆ เช่น บารานอฟสกี (Baranowsky, M., 1982) พบว่าการได้สัมผัสกับปู่ย่าตายาย เป็นตัวแปรสำคัญในการทำนายทัศนคติของเด็กเมื่อพวกเขาเจริญเติบโตขึ้น และซีเฟลท์ (Seefeldt, C., 1984) ที่พบจากการวิจัยว่าภูมิหลังของเด็กกับผู้สูงอายุมีอิทธิพลต่อทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ ประเด็นของการได้สัมผัสกับผู้สูงอายุมากหรือน้อย และการได้สัมผัสกับผู้สูงอายุในทางบวกหรือลบ อาจเป็นประเด็นประเด็นกันและไม่เป็นประเด็นสำคัญ แต่ประเด็นสำคัญอาจอยู่ที่การได้สัมผัสกับส่วนที่ดีๆ จะมากหรือน้อย นานหรือไม่นานก็อาจเป็นที่มาของการมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุ โคเฮน (Cohen, C., 1993) ซึ่งศึกษากับชาวยิว มีหลักฐานที่สนับสนุนแนวคิดดังกล่าวเมื่อพบว่าการที่เด็กผู้หญิงได้สัมผัสกับผู้สูงอายุไม่มาก แต่ได้สัมผัสในส่วนที่ดีที่พอใจ เด็กผู้หญิงมี

ทัศนคติในทางบวกต่อผู้สูงอายุมากขึ้น แต่ในทางตรงกันข้ามหากการได้สัมผัสกับผู้สูงอายุนั้น ได้สัมผัสในส่วนที่ไม่เป็นที่พอใจในความรู้สึกนึกคิดของเด็กๆ ก็อาจเป็นที่มาของทัศนคติที่ไม่ดีได้ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงประเพณีไทยที่อบรมเลี้ยงดูให้เด็กผู้หญิงมีความละเอียดอ่อนและใช้เวลาหรือมอบหมายให้ดูแลครอบครัวหรือผู้สูงอายุมากกว่าเด็กผู้ชาย จนมีคำพูดทั่วไปว่า “การมีลูกผู้หญิงก็ดีสามารถช่วยดูแลบ้านช่องได้” และการได้สัมผัสกับผู้สูงอายุมากกว่ารวมทั้งได้รับประสบการณ์ที่ดีอาจนำไปสู่การมีทัศนคติที่ดีกว่าก็เป็นได้ เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้มิได้ศึกษาข้อมูลในประเด็นปริมาณและลักษณะของการได้สัมผัสกับผู้สูงอายุ จึงเป็นการยากที่จะสรุปได้ว่าปรากฏการณ์ที่ว่าเด็กนักเรียนหญิงมีทัศนคติในทางบวกต่อผู้สูงอายุมากกว่าเด็กนักเรียนชายนั้นเกี่ยวข้องกับประเด็นของปริมาณและลักษณะของการได้สัมผัสกับผู้สูงอายุหรือไม่ ซึ่งเรื่องนี้คงต้องรอการวิจัยที่อาจจะติดตามมาในโอกาสหน้า

เป็นที่น่าสังเกตว่าในขณะที่เด็กนักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีทัศนคติในทางบวกต่อผู้สูงอายุมากที่สุด ($\bar{X} = 3.08$ ตาราง 7) แต่เด็กนักเรียนชายในระดับชั้นเดียวกันมีทัศนคติในทางลบน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.71$ ตาราง 7) เมื่อเทียบกับนักเรียนในระดับชั้นอื่นๆ ทั้งชายและหญิง ซึ่งความแตกต่างนี้มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ก็ยังไม่สามารถ

อธิบายถึงปรากฏการณ์เช่นนี้ได้ว่าความแตกต่างด้านนี้เกิดขึ้นเพราะเหตุใด

จากข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ในการวิจัยครั้งนี้ทำให้สามารถสรุปได้ว่า ทัศนคติของเด็กนักเรียนระดับชั้นมัธยมต่อผู้สูงอายุเป็นไปในทางบวกเล็กน้อย และเพื่อเป็นการรักษาทัศนคติเช่นนี้ไว้ หรือทำให้ทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุมีความเป็นบวกเพิ่มมากขึ้นในสังคมไทยที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป ควรจะหวังพึ่ง “ประเพณี” การเลี้ยงดูผู้สูงอายุของไทยอย่างเดียวย่อมไม่พอ คงจะต้องพึ่งระบบการศึกษาในหลายด้านตั้งแต่การบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับการมีอายุหรือผู้สูงอายุที่เหมาะสมลงในหลักสูตรระดับชั้นเรียนต่างๆ การได้สัมผัสและสร้างความคุ้นเคยและได้รับประสบการณ์ที่ดีกับผู้สูงอายุ การจัดโปรแกรมหรือโครงการต่างๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุ เป็นต้น ตลอดจนการจัดการทางสังคมที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้สูงอายุไทย (ซึ่งปัจจุบันมีมากกว่า 3.5 ล้านคน และคาดว่าจะเพิ่มเป็นประมาณ 7 ล้านคนในอีก 20 ปีข้างหน้า) และเป็นกลุ่มบุคคลที่ได้ทุ่มเทกำลังกายและกำลังใจเพื่อสร้างสรรค์สิ่งที่ดีกว่าให้กับลูกหลานไทยมีชีวิตในปัจจุบันวัยที่ทั้ง “อยู่ได้และอยู่ดี”

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ควรมีการศึกษาทัศนคติของเด็กและคนหนุ่มสาวที่มีต่อผู้สูงอายุเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง เพราะพวกเขาคือผู้ที่จะต้องดูแลจัดดำเนินการ

การเกี่ยวกับผู้สูงอายุในกายภาคหน้า หากพบว่าทัศนคติเปลี่ยนแปลงไปในทางลบมากขึ้นหรือบวกลดน้อยลงตามเวลาและสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย จะได้หาวิธีในการปรับปรุงแก้ไข เพราะหากปล่อยให้ทัศนคติเป็นไปในทางลบมากขึ้นต่อไป การปฏิบัติต่อผู้สูงอายุก็จะออกมาในทางลบมากขึ้น ซึ่งจะกลายเป็นปัญหาสังคมที่คอยถ่วงรั้งการพัฒนาประเทศ นอกจากนั้นจากผลการศึกษาเป็นจำนวนมากในต่างประเทศก็ให้ข้อมูลว่าโปรแกรมต่างๆ ที่จัดขึ้นเกี่ยวกับผู้สูงอายุสามารถเปลี่ยนทัศนคติของทั้งเด็กและคนหนุ่มสาวถึงวัยกลางคนที่มีต่อผู้สูงอายุให้ดีขึ้นได้

2. ในการศึกษา นั้นจะต้องเจาะลึกลงไปหาข้อมูลที่เป็นรายละเอียดพื้นฐานเพิ่มขึ้น เช่น ปริมาณและลักษณะของประสบการณ์ การสัมผัสกับผู้สูงอายุ การได้เรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของการมีอายุและผู้สูงอายุในกระบวนการศึกษาและหรือฝึกอบรม เป็นต้น

3. น่าจะมีการศึกษาทัศนคติของคนไทยวัยต่างๆ สาขาวิชาที่ศึกษาหรือประกอบอาชีพต่างๆ ว่ามีทัศนคติต่อผู้สูงอายุหรือการมีอายุอย่างไรจะได้หาวิธีที่จะทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อทั้งผู้สูงอายุ และการที่คนมีอายุเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นสัจธรรมที่ทุกคนไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

□□□